

Ванда Б. Божић¹,
Свеучилиште у Загребу
Правни факултет
Катедра за казнено право
Загреб (Хрватска)

Жељко В. Никач²
Криминалистичко-полицијска академија,
Београд (Србија)

УДК 343.85:343.352(497.11+497.5)

Прејледни научни рад

Примљен 17/10/2018

Измењен 27/10/2018

Прихваћен 27/10/2018

doi: 10.5937/socpreg52-19202

КОРУПЦИЈА И ЊЕНО СУЗБИЈАЊЕ У ТРАНЗИЦИОНИМ ДРУШТВИМА: ПРИМЕР ХРВАТСКЕ И СРБИЈЕ³

Сажетак: Корупција данас представља глобални проблем и једну од највећих претњи демократском државном поретку и владавини права. У раду је указано на криминолошки и правни аспект корупције у Хрватској и Србији, као државама које су донекле окончале процес транзиције, реформе друштва и хармонизације законодавства са релевантним међународним документима. Наведени су важнији међународни и национални легислативни извори значајни за сузбијање корупције, као и изложени механизми за праћење присуства корупције у овим државама. Спроведено је истраживање стања и кретања извршених коруптивних кривичних дела на подручју Хрватске и Србије, те је дат њихов компаративно-правни приказ. Указано је на дистинкцију у инкриминацији коруптивних кривичних дела у наведеним државама које су, поред осталог, и резултат непостојања јединствене међународноправне дефиниције корупције. У закључним разматрањима наведени су предлози *de lege ferenda* са циљем што успешнијег сузбијања корупције како у јавном, тако и у приватном сектору.

Кључне речи: корупција, коруптивна кривична дела, транзиција, Хрватска, Србија.

1. Увод

Корупција је негативна друштвена појава позната од најранијих дана људске цивилизације која је успешно преживела све револуције и еволуирала до скоро уобичајене категорије у људском друштву. У питању је појава која данас има

¹ vanda.bozic@pravo.hr

² zeljko.nikac@kpa.edu.rs

³ Рад је резултат сарадње аутора у оквиру реализације пројеката „Multidisciplinary Research Cluster on Crime in Transition - Trafficking in Human Beings, Corruption and Economic Crime“, који финансира Хрватска заклада за знаност и одобреног пројекта бр. 1949 и „Развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција“, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, бр. 179045.

нове и још опасније форме и која озбиљно прети да сруши све тековине људске цивилизације и обезвреди достигнућа савременог света. Као глобални друштвени феномен представља озбиљну претњу правној и демократској држави, јер угрожава темељне вредности заједнице и универзалне стандарде. На истоветан начин она подједнако прети неразвијеним, земљама у развоју, онима у транзицији и најразвијеним државама света.

Након распада Социјалистичког блока, некадашње државе чланице кренуле су путем демократских промена, друштвених реформи и економске транзиције. Због слабости правних решења и неизграђености институционалних механизма дошло је до пораста криминалитета, посебно најтежих појавних облика попут имовинског и организованог криминалитета. Незаобилазни пратилац процеса била је корупција, која је у условима транзиције и преласка државног у приватно власништво рапидно напредовала, угрозила друштвене промене и успостављене крхке демократске институције. У неким од њих корупција је чак постала уобичајена појава и део система, док су је грађани доживели као редовну појаву која је ушла у све поре друштва. Неке од ових земаља су у међувремену окончале процес транзиције и друштвених реформи, ухватиле корак са развијеним светом и постале чланице Европске уније. Међутим, корупција је и даље остала веома присутна појава у друштву која се никад неће у потпуности искоренити.

Талас друштвених реформи на идентичан начин је заплуснуо државе региона Западног Балкана, посебно *ex* СФРЈ. Након ратног сукоба у Југославији, бивше републике су постале самосталне државе и суочиле су се са бројним проблемима у функционисању државне организације, привреде и другим областима. Добре почетне резултате озбиљно је угрожавала корупција која је захватила све области друштвеног живота. Посебно је опасна корупција присутна у јавном и приватном сектору као било који облик злоупотребе овлашћења ради остварења личне или заједничке користи. Корупција директно утиче на поверење грађана у јавне службе (државу) и потенцира друштвене разлике између људи, посебно с имовинског аспекта. Проблем је још сложенији услед чињенице да недостаје политичка воља да се корупција озбиљније третира и сузбија, услед недостатка ваљаних механизма и едукованих кадрова из правосудних органа и безбедносних служби. Због тога је процес доказивања коруптивних кривичних дела веома отежан, док операције сузбијања корупције имају елементе кампања и снажну политичку конотацију.

Хрватска и Србија суочиле су се, такође, са корупцијом, те су реаговале на идентичан начин као и остале развијене земље. Хрватска је била у бољем положају јер је раније поднела апликацију за пријем у чланство ЕУ и спровела потребне реформе у појединим областима, посебно у оквиру правосуђа, безбедности, спољне политике и хармонизације националног законодавства. Након тога, 01.07.2013. године примљена је у пуноправно чланство ЕУ. Србија је аплицирала за пријем у чланство нешто касније и тренутно је у фази преговора и хармонизације законодавства са прописима ЕУ. У складу са поглављима бр. 23 и 24, која се односе на правду, слободу и безбедност, значајан део активности тиче се сузбијања корупције у земљама чланицама и државама кандидатима за пријем. Значајни су добри почетни резултати у сузбијању корупције на просторима Хрватске и Србије, што је од посебне важности

за даљу афирмацију владавине права, продубљивање поверења грађана и јачање угледа државе и њених органа.

Сврха овог истраживања је анализа актуелних законских решења у сузбијању корупције у нормативном погледу и у судској пракси, са циљем да се дође до одређених *de lege lata* закључака и предлога *de lege ferenda*.

2. Хипотезе и методе

У раду се разматрају следеће почетне хипотезе: (1) корупција је глобални друштвени феномен који постоји у људском друштву од најстаријих дана настанка људске цивилизације; (2) корупција је посебно присутна у земљама у транзицији и неразвијеним државама услед недостатка ваљаних правних решења и неизграђених институционалних механизма за њено сузбијање; (3) реформа друштва, јавног и приватног сектора је предуслов успешне борбе против корупције и других најтежих појавних облика криминалитета; (4) прихватање релевантних међународноправних докумената, усвајање националних прописа и хармонизација са правом ЕУ, неопходне су претпоставке за изградњу нормативно-правног темеља успешне борбе против корупције; (5) мултиагенцијски приступ и међународна кривичноправна сарадња су значајни механизми у борби против корупције.

У раду су коришћени правни методи – нормативни (законски) и упоредноправни, заједно са социолошким методом ради бољег разумевања амбијенталних чинилаца, дубљег увида у легислативу у овој области и свестраније анализе стања и кретања корупције у друштвима Хрватске и Србије. Упоредни метод је коришћен за испитивање и упоређивање кривичноправних решења у сузбијању коруптивних кривичних дела наведених земаља, што нам је омогућило да извршимо компаративну евалуацију. Анализа садржаја коришћена је за испитивање домаће и стране научне литературе која се бави сузбијањем корупције, као и релевантним одредбама кривичног права. У раду су коришћени и други научни методи, као што су индукција и синтеза.

3. Дискусија: Криминолошке димензије корупције

3.1. Појам и елементи корупције

а) Семантички корупција води порекло од латинске речи *corruptio*, што у преводу значи поквареност, изопаченост, разврат; поткупљивање, подмићивање (Vučklija, 1980, str. 472). Корупциониста је лице које је носилац корупције и у преводу значи покварењак или особа која прима мито.

Корупција је позната још од античке Грчке, старог Рима и древног Египта. Познати римски вођа Цезар одлазио је у Галију, не само да би се борио против варвара већ и да би осигурао приходе за државу и војну службу бенефицијама, примањем поклона, пљачком и подмићивањем. Слично су поступали и турски султани који су дозвољавали шеријатским судијама примање поклона, те у складу с тим доносили пресуде (Aras, 2007, str. 25–27).

Као један од највећих извора корупције Аристотел је критиковао устаљени систем ефореје (државни службеници са судским и извршним овлашћењима) на-

водећи да „највећи злочини нису извршени ради прибављања нужног, него сувишног“ (Aristotel, 1960, str. 1270). Критички поглед на корупцију бележи се и у делима филозофа ренесансе попут Дантеа, Макијавелија и Монтескјеа, те угледних енглеских филозофа Мора и Бекона. На америчком континенту најпознатији критичар био је *ex* председник и хуманиста Џеферсон који сматра да је корупција системска творевина: „Људска природа је иста на свим странама Атлантика и на њу ће утицати исти узроци. Против корупције и тираније се морамо борити пре него нас задесе. Боље је држати вука изван оgrade него веровати да неће употребити своје зубе и чељусти кад једном уђе унутра“ (Teofilović, 2007, str. 11-15).

После II светског рата долази до напуштања владајућих система протекције (*protection system*, England), поделе плена (*spoils system*, USA) и електоралног непотизма (*electoral nepotisme*, France). Промовише се неопходност успостављања система професионалне управе, без политичког волунтаризма, избор професионалних кадрова у јавним службама, непристрасан рад, поштовање закона и професионалних стандарда (Aras, 2007).

б) Појам и елементи корупције нису јединствено одређени у доктрини и пракси. На националној разини преовлађују кривичноправна одређења, док на међународној доминирају стајалишта специјализованих међународних организација. У доктрини се наводи шира подела на моралне, легалистичке и социолошке дефиниције (Nikač, 2015, str. 32-38).

Према социолошком схватању корупција обухвата акте којима се крше моралне и правне норме које се односе на концепт општег добра и јавног интереса (Derencinović, 2001, str. 36-38). Социолошко схватање корупцију везује за појам власти уопште (Šuvaković, 2011), док коруптивно понашање обухвата свако понашање у којем „људи злоупотребљавају свој положај да би стекли лаку зараду“ (Gredelj, 2007, str. 260). Легалистичко схватање датира од древних прописа као што су Хамурабијев законик и римски Закон XII таблица (Derencinović, 2001, str. 130-134) и у први план истиче кршење правних норми. Мешовито (правно-социолошко) схватање подједнако уважава друштвене и правне елементе корупције (Milutinović, str. 1990, 34).

Данашњем тренутку одговара становиште Светске банке која под корупцијом подразумева „злоупотребу јавног положаја ради остваривања приватне користи“ (Teofilović, 2007, str. 23). У пракси је присутно занемаривање корупције у приватном сектору због величине јавног сектора и чињенице да су ту концентрисани органи власти као главни извори корупције (Božić, 2016, str. 829-846). На сродан начин корупцију одређује и најважнија међународна невладина организација за борбу против корупције *Transparency international*, која корупцијом сматра сваку „злоупотребу власти за приватну корист“ (Nikač, 2009, str. 408-421).

Корупција обухвата сваку радњу која се односи на тражење, нуђење, давање или примање, непосредно или посредно, мита или било које друге недопуштене користи, као и могућности стицања такве користи (čl. 2. Civil Law Convention on Corruption CoE, 1999, ETS 174).

Најважнији елементи корупције су: јавна овлашћења (у јавном или приватном сектору), злоупотреба овлашћења и противправна имовинска корист (за себе или другог), (Роуп, 2004, str. 3).

3.2. Димензије корупције: појавни облици, етиологија, виктимологија

а) Појавни облици (феноменологија) корупције су различити, док у пракси преовлађују следећи видови корупције: индивидуална, системска, посредна, нађјецатељска, активна, пасивна и остали облици као што су: институционална и идиосинкразијска, конвенционална и посредна, улична, уговарачка и политичка, трансакцијска, изнуђивачка и инвестицијска, непотистичка и аутогена (Derenčinović, 2000, str. 130–134).

Према областима испољавања, најопаснија је корупција која се одвија у јавном сектору, где према рангу власти и нивоу одлучивања преовлађују политичка и административна корупција (Božić, Kesić, 2016, str. 455–483).

Политичка корупција је заступљена међу носиоцима високих функција и посебно је опасна, јер ова лица имају политичку моћ у друштву (*grand corruption*). Ваља напоменути да „не учествују само чланице владајуће коалиције у ‘деоби колача’ јер је свака партија у коалицији са другом партијом“, што је довело до коруптивних односа (Šuvaković, 2009, str. 663–682). Неспорна је чињеница да је „партијска држава“ „важан елемент у настанку и развоју системске корупције“ (Šuvaković, 2014). Још у доба Краљевине СХС коруптивним радњама нису се служили само министри, високи државни функционери и народни посланици, „већ се и сама држава појављује као давалац мита у односу на стране функционере“ (Šuvaković, 2011, str. 65).

Ситна корупција (*petty corruption*) се односи на одговорна лица запослена у јавној управи која решавају питања о правима физичких (грађана) и правних лица (Budak, 2006, str. 67–98).

Према модусу извршења, најважнији облици испољавања корупције су: подмићивање (нуђење или давање мита да службено или одговорно лице учини неку радњу коју не би смео или не би требало да учини); проневера (утаја или крађа поверених средстава); сукоб интереса (приватни интерес дужносника утиче или може утицати на непристраност у обављању јавне дужности), (čl. 2. ст. 2. Закона о сргјечавању sukoba interesa, NN br. 26/11, 12/12, 124/12, 48/13, 57/15); пристраност (кад неко лице добије посао без обзира на способности); непотизам (кад посао добије члан породице или блиски сродник) и изнуђивање (противзаконити притисак у форми претњи или застрашивања с намером да се лице присили да учини нешто незаконито).⁴

б) Узроци и услови (етиологија) корупције генерално се могу поделити на унутрашње (ендогене) и спољне (егзогене), док у доктрини постоје и друге поделе (Игњатовић, 2015). Унутрашњи чиниоци корупције тичу се личности извршилаца и посматрају се у контексту односа према делу (мотиви, побуде, карактер личности, склоности и навике). Спољни чиниоци корупције су углавном амбијетални и по својој природи политички, друштвени, институционални, правни и економски.

Политички узроци корупције проистичу из слабости друштвено-политичког система и државне организације. Посебно долазе до изражаја у неразвијеним

⁴ Antikorupcija: Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske, <https://pravosudje.gov.hr/istaknute teme/antikorupcija/6154>, приступљено 01.09.2018.

Више: Zajedno protiv korupcije, <http://www.zajednoprotyvkorupcije.org/najcesci-oblici-korupcije>, <https://pravosudje.gov.hr/istaknute-te me/antikorupcija/6154>, приступљено 01.09.2018.

и земљама у транзицији које још нису изградиле правни систем и механизме за борбу против корупције. У ову групу убрајају се политичка корупција и недостатак политичке воље за сузбијање корупције, нетранспарентно функционисање и финансирање политичких странака, успостављање неформалних центара моћи и спрега политичких моћника и организованог криминалитета.

Економски узроци корупције су доминантни, како у развијеним државама, тако и у неразвијеним и земљама у транзицији. Као најважнији узроци истичу се сиромаштво, незапосленост, сумњиве приватизације при трансформацији власништва, монополска позиција на тржишту, корупцијско понашање великих транснационалних компанија, непоштовање тржишних законитости и мешање државе у тржишне токове.

Правни узроци су у блиској вези са политичким и економским узроцима и односе се на непостојање правне државе и одсуство владавине права. У питању су неадекватна законска регулатива важних области друштвеног живота, дисхармонија правног система, претерани нормативизам, слабости у функционисању правних установа, неизграђена контролна функција и одсуство одговорности, постојање сукоба интереса и дискутабилна надлежност државних органа (Begović, Mijatović, 2001, str. 129-152).

Институционални узроци тичу се слабости у функционисању институција система у државној организацији. У првом реду то је криза институција, непостојање и нефункционисање, као и одсуство транспарентности у раду. У великој мери присутно је дискреционо право органа одлучивања које у други план ставља правна решења утврђена позитивним законодавством државе. Посебно тежак проблем односи се на везу између појединаца из државног апарата са организованим криминалним групама. Даље се истиче политизација у раду државне управе и других органа власти, што утиче на смањење поверења грађана у институције система. У том контексту су и одсуство мотивације за рад државних службеника и непоштовање етичких стандарда, што директно утиче на појаву корупције, незаконитог и непрофесионалног понашања државних службеника. Важан институционални узрок новијег датума су јавне набавке и сложене процедуре, као један од потенцијалних узрока корупције у јавном сектору (Vožić, Nikač, 2017, str. 925-943).

Од осталих узрока истичу се културно-историјски у оквиру којих су обичаји, традиција, морал, криза брака и породице, међуљудски односи, религија, промешани систем вредности и посебна друштвена стања (Konstantinović-Vilić, Nikolić-Ristanović, 2003, str. 291-310).

в) Виктимолошка димензија корупције полази од жртве и оштећеног коруптивним кривичним делима. У питању су правни прописи држава као заштитни објекти у кривичном законодавству који се крше коруптивним актима, на који начин се губи поверење грађана у правни систем и државне органе. Ова димензија обухвата често и директно оштећене грађане и правна лица који су погођени актима корупције, па је тим пре штета већа јер подразумева стварно насталу штету и изгубљену добит.

Коруптивним актима озбиљно се нарушава углед сваке земље у међународној заједници.

4. Кривичноправни оквир за сузбијање корупције

4.1. Међународни оквир

На међународној разини усвојена су значајна докумената за борбу против корупције, на основу којих су се државе потписнице обавезале на инкриминацију коруптивних кривичних дела у националним законодавствима. Од важнијих се истичу: UN Convention against Corruption (UNCAC, UN Treaty Series, 2003, vol. 2349, 41; Doc. A/58/422), Criminal Law Convention on Corruption (CoE, 1999, ETS 173), Civil Law Convention on Corruption, UN Convention against transnational organized crime (UNCATOC, UN Treaty Series, 2000, vol. 2225).

Документима су успостављени механизми и мере који омогућавају ефикасније сузбијање корупције уз мултиганцијски приступ и међународну сарадњу држава. Посебно значајна је регионална сарадња држава чланица *ex* СФРЈ које су прошле тежак пут транзиције и биле изложене актима корупције у јавном и приватном сектору.

а) UNCAC установљава обавезу држава потписница да предвиде спровођење превентивне антикорупцијске политике, преиспитивања правних механизма и мера за спречавање коруптивних радњи, осигурања независних механизма за превенцију корупције и едукације кадрова за борбу против корупције. Државе чланице обавезне су да инкриминирају у свом законодавству коруптивна кривична дела која се односе на: подмићивање службеника државних органа и јавних међународних организација, проневеру, противправно присвајање и преусмеравање имовине од стране државног службеника, трговину утицајем, злоупотребу положаја, незаконито богаћење, подмићивање и проневеру имовине у приватном сектору, прање имовинске користи остварене кривичним делом, одговорности правних лица, кажњавања саизвршилаца, помагача и подстрекача и радњи ометања правде.

б) Criminal LCC обавезује државе потписнице да инкриминишу као кривична дела: активно и пасивно подмићивање домаћих државних службеника, страних службеника и тела, активно и пасивно подмићивање у приватном сектору, подмићивање службеника међународних организација и чланова међународних парламентарних тела, судија и службеника међународних судова, трговину утицајем, прање новца стеченог прекршајима везаним уз корупцију и рачуноводствене криминалне радње. (čl. 2–14).

в) Civil LCC (čl. 4) установљава обавезу држава потписница да у законодавству предвиде накнаду штете, под условом да је тужени извршио или одобрио извршење акта корупције или је пропустио да предузме разумне кораке како до тога не би дошло. Настала штета треба бити на страни тужиоца уз постојање *казалној нексуса* између коруптивног акта и настале штете. Конвенцијом је формирана специјализована група Савета Европе против корупције GRECO – *Group of States against Corruption* (Božić, 2015, стр. 101–150) чији је задатак да прати примену Конвенције у борби против корупције и да објави евалуацијске извештаје са датим перпорукама о стању корупције у државама потписницама.

г) UNCATOC обавезује државе потписнице да у законодавству инкриминишу коруптивна кривична дела, усвоје мере за борбу против корупције и предвиде од-

говорност правних лица (чл. 8-10). Конвенцијом је корупција дефинисана као свако обећање, понуда или давање непримерене користи државном службенику, како би деловао или се уздржао од деловања у обављању својих службених дужности, али и свако тражење или прихватање непримерене користи од стране државног службеника ради деловања или уздржавања у обављању својих службених дужности. Појам државних службеника је прихваћен у екстензивном смислу и обухвата сва лица која раде у јавним службама. У склопу мера за сузбијање корупције државних службеника од великог је значаја да се обезбеди независност стручних органа, на који начин би се спречили непримерени утицаји на њихов рад. Конвенција доприноси борби против криминалитета хармонизацијом националних прописа, формирањем специјализованих органа и специјалних истражних метода за борбу против криминалитета. (Vožić, Nikač, 2016, str. 89-111).

4.2. Национални оквир у Хрватској и Србији

а) Хрватска је правни оквир хармонизовала са међународним документима и законодавством ЕУ у току процеса приступања, након чега је, пре пет година, постала члан ЕУ. Легислативни оквир за сузбијање корупције обухвата Казнени закон (КЗ, NN br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17), Закон о казненом поступку (ЗКП, NN br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17), Закон о спречавању сукоба интереса у обнашању јавних дужности (NN br. 26/11, 12/12, 124/12, 48/13, 57/15), Закон о УСКОК (NN br. 76/09, 116/10, 145/10, 57/11, 136/12, 148/13, 70/17), Закон о спречању прања новца и финансирања тероризма (NN br. 108/17), Закон о одговорности правних особа за казна дјела (NN br. 151/03, 110/07, 45/11, 143/12), Закон о заштити свједока (NN br. 163/03, 18/11, 73/17), Закон о праву на приступ информацијама (NN br. 25/13, 85/15) и Закон о међународној правној помоћи у казним стварима (NN br. 178/04).

Одредбама КЗ усклађена су постојећа и уведена нова коруптивна кривична дела, те предвиђене строжије казне. Она нису предвиђена у посебној глави КЗ, нити се у закону наводи која се дела конкретно сматрају коруптивним. Енумерација дела није учињена у закону због правне природе, заштитног објекта и методологије откривања. Коруптивна кривична дела су: Давање и примање мита /чл. 293-294/, Злоупораба положаја и овласти /чл. 291/, Прање новца /чл. 265/, Трговање утјецајем /чл. 295/, Незаконито погодовање /чл. 292/, Давање и примање мита у господарском пословању /чл. 252-253/, Давање мита за трговање утјецајем /чл. 296/, Злоупораба у поступку јавне набаве /чл. 254/, Примање и давање мита у поступку стечаја /чл. 251/, Подмићивање заступника /чл. 339/.

Правна анализа показује да кривична дела Трговање утјецајем и Давање мита за трговање утјецајем нису нова, јер су постојала у бившем КЗ у инкриминацији Протузаконитог посредовања (КЗ, NN br. 110/97). Злоупораба у поступку јавне набаве је ново кривично дело извршено у поступку јавне набавке када се доставља понуда која се заснива на забрањеном договору између привредних субјеката са циљем прихватања понуде од стране наручиоца. Незаконито погодовање је нови назив инкриминације и ново кривично дело, уз напомену да у једном облику обухвата раније кривично дело злоупотребе обављања дужности државне власти (чл. 338, КЗ РН/97). Кривично дело може извршити службено или одговорно лице када, про-

тивно условима предвиђеним за надметање, у договору с привредним субјектом, закључи уговор с понуђивачем или му прилагоди услове јавне набавке.

ЗКП је увео новеле у погледу јавно-тужилачке истраге и процесно-правних механизма. Осуђујућом пресудом, утемељеној на споразуму тужиоца и окривљеног, окривљени признаје кривицу у замену за блажу казну.

Закон о раду штити од незаконитог отказа радника који пријави поступање које није у складу са Законом (чл. 153/3, NN br. 93/14, 127/17). Закон о државним службеницима штити од отказа радника који је пријавио радњу и извршиоца за којег постоји оправдана сумња на корупцију (чл. 14а, NN br. 92/05, 142/06, 77/07, 107/07, 27/08, 34/11, 49/11, 150/11, 34/12, 49/12, 37/13, 38/13, 01/15, 138/15, 61/17). У пракси је симболичан број пријава за корупцију јер је велики страх од одмазде, па је било иницијатива за доношење Закона о заштити звјездача ради заштите од шиканирања на пословном и приватном плану. Усвојена је Стратегија сузбијања корупције за раздобље од 2015. до 2020. године (NN br. 26/15) и Акцијски план за 2017. и 2018. годину уз Стратегију (NN br. 60/17).

б) Србија је национални правни оквир у великој мери хармонизовала са међународним документима и законодавством ЕУ, јер се налази у процесу апликације за пријем у ЕУ. Легислативни оквир за сузбијање корупције обухвата Кривични законик (КЗ, Sl. glasnik br. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16), Закон о кривичном поступку (ЗКП, Sl. glasnik br. 72/11, 101/11, 121/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14), Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције (ЗОНДОСОКТК, Sl. glasnik br. 94/16), Закон о програму заштите учесника у кривичном поступку (Sl. glasnik br. 85/05), Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела (Sl. glasnik br. 32/13, 94/16), Закон о агенцији за борбу против корупције (Sl. glasnik br. 97/08, 53/10, 66/11, 67/13, 112/13, 8/15) и Закон о заштити узбуњивача (Sl. glasnik br. 128/14).

КЗ је новелиран крајем 2016. када су усвојене измене и допуне којима је инкриминисано и седам нових кривичних дела против привреде. Новеле су ступиле на правну снагу 01.06.2017, док су поједине одредбе у примени од 01.03.2018. године. Иако је својевремено у КЗ постојала посебна глава под називом Корупцијска кривична дела, корупција није била изричито појмовно одређена.

У оквиру главе XXII предвиђена су кривична дела против привреде и међу њима коруптивна: Злоупотреба положаја одговорног лица /чл. 227/, Злоупотреба у вези с јавном набавком /чл. 228/, Злоупотреба у поступку приватизације /чл. 228.а/, Примање мита у обављању привредне делатности /чл. 230/, Давање мита у обављању привредне делатности /чл. 231/, Проузроковање стечаја /чл. 232/, Проузроковање лажног стечаја /чл. 232.а/ и Прање новца /чл. 245/. У глави XXXIII предвиђена су кривична дела против службене дужности, док су коруптивна: Злоупотреба службеног положаја /чл. 359/, Трговина утицајем /чл. 366/, Примање мита /чл. 367/, Давање мита /чл. 368/. И у другим главама КЗ има коруптивних дела као што су Давање и примање мита у вези са гласањем /чл. 156/, Повреда права при запошљавању и за време незапослености /чл. 164/.

КЗ на релативно кохерентан начин инкриминише коруптивна дела, међутим, ваљало би инкриминисати и примање и давање мита у поступку стечаја, те давање мита за трговину утицајем (Воџић, Никаћ, 2017, стр. 359–380).

ЗКП је увео концепт тужилачке истраге, те предвидео доказне радње у процесуирању осумњичених за корупцију. У судској пракси заступљене су пресуде на основу признања и споразума између странака (тужилаштво-оптужени), којима се чешће користе имућнији и јавне личности.

ЗОНДОСОКТК, у примени од 01.03.2018. године, предвидео је Посебна одељења Виших јавних тужилаштава за борбу против корупције. Мултиагенцијски приступ и сарадња државних органа за борбу против корупције очитују се кроз увођење тзв. ударних група и безбедносних провера лица /чл. 21-26/.

Закон о агенцији за борбу против корупције дефинише корупцију као „однос који се заснива злоупотребом службеног, односно друштвеног положаја или утицаја, у јавном или приватном сектору, у циљу стицања личне користи или користи за другог“ (чл. 2). Закон о заштити узбуњивача дефинише узбуњивање као „откривање информације о кршењу прописа и људских права, вршењу јавног овлашћења противно сврси због које је поверено, опасности по живот, јавно здравље, безбедност, животну средину и ради спречавања штете великих размера, штитећи узбуњиваче и њихов интегритет“ (чл. 2. st.1). Усвојена је Национална стратегија за борбу против корупције за период од 2013. до 2018. године (Sl. glasnik br. 57/13) и Акциони план за њезино спровођење.

5. Резултати

5.1. Истраживање стања и кретања коруптивних кривичних дела у Хрватској

Табела бр. 1 односи се на пријаве, оптужбе и осуде за доминантнија коруптивна кривична дела инкриминисана КЗ РХ.

На првом месту, према броју пријава, оптужби и осуда, далеко испред свих осталих истражених кривичних дела која се односе на корупцију, јест Злоупораба положаја и власти са 1222 пријаве, 175 оптужби и свега 88 осуда. Одмах можемо да уочимо постојање велике осцилације између броја пријављених, у односу на оптужене и осуђене. Од укупног броја пријављених, свега је 14,32% оптужено, односно 7,20% осуђено.

На другом месту је кривично дело Давање мита са 58 пријављених, 37 оптужених и 35 осуђених особа. Иако на другом месту, ово кривично дело има осетно мањи број пријављених особа у односу на кривично дело Злоупораба положаја и власти. Од укупног броја пријављених, оптужено је 64,79% лица, док је чак 60,34% осуђено.

Треће место заузима кривично дело Прање новца са 38 пријава и свега 8 оптужених и исто толико осуђених лица. Постотно гледано, од укупно пријављених лица, оптужено је и осуђено свега 21,05% пријављених.

На четвртм месту је кривично дело Примање мита са 35 пријава, 24 оптужбе и 14 осуда. У односу на укупан број пријављених, оптужено је 68,57%, док је 40% осуђено.

Давање мита у господарском пословању и Злоупораба у поступку јавне набаве не бележе ниједну пријаву нити иједну оптужбу и осуду. Разлог томе можемо наћи у чињеници нових инкриминација у казненом законодавству Хрватске.

5.2. Истраживање стања и кретања коруптивних кривичних дела у Србији

Табела бр. 2 односи се на бројчано стање пријава, оптужби и осуда за учесталија коруптивна кривична дела у Србији у 2016. години.

На првом месту у 2016. години по броју пријава (1349), оптужби (404) и осуда (158) је кривично дело Злоупотреба службеног положаја. Од укупног броја пријављених у наведеној години, оптужено је 29,95% лица, док их је осуђено 11,71%, што представља релативно мали број у односу на пријављене. Упоредимо ли број пријава за ово кривично дело у Србији у односу на Хрватску, ваља напоменути да је, упркос скоро дупло већем броју становника Србије од Хрватске, бројчано стање пријава релативно слично.

Злоупотреба положаја одговорног лица на другом је месту према броју пријава (684), оптужба (538) и осуда (274). Од укупног броја пријављених, оптужено је 78,65% те осуђено 40,06%. Може да се примети да је за ово кривично дело подигнут веома велики број оптужница у односу на поднете пријаве, што није случај код других коруптивних кривичних дела.

Иако на трећем месту, осетно мањи број пријава (69), оптужби (77) и осуда (54) бележи кривично дело Примање мита. Исто тако, и ово коруптивно дело има веома високу стопу оптужених и осуђених лица у односу на број пријављених у истраженој години.

Ваља скренути пажњу на то да упркос чињеници што је Злоупотреба у вези са јавном набавком ново кривично дело, има релативно много поднетих пријава, оптужби и осуда.

Треба скренути пажњу на то да је у питању истраживање које обухвата релативно кратак временски интервал због честих новела кривичног законодавства Србије и Хрватске којима су инкримисана нова коруптивна кривична дела, па није било могуће дати прецизније одговоре на постојеће стање кроз дужи временски период.

5.3. Осврт на истражено стање корупције

Адекватна легислативна основа је неопходна претпоставка за рад овлашћених органа за сузбијање корупције. Основни субјекти борбе против корупције су специјализовани полицијски и правосудни органи. У Хрватској је то Уред за сузбијање организованог криминалитета и корупције (УСКОК) под ингеренцијом Државног одвјетништва (чл. 21. Закон о УСКОК-у). У Србији најважнија организација је Служба за борбу против организованог криминала (СБПОК) у саставу МУП РС, која директно сарађује са тужилаштвом. Приликом доказивања корупције користе се расположиве доказне радње предвиђене одредбама националних ЗКП. Развоју добре праксе у раду националних органа и службеника за примену закона доприносе смернице и препоруке за рад утврђене у УН Водичу за тужиоце и истражитеље у примени практичних антикорупцијских мера (UN Handbook on Practical anti-corruption measures for prosecutors and investigators, 2004).⁵

Важно је истакнути како кривична дела Злоупотреба службеног положаја чл. 359. КЗ РС и Злоупораба положаја и власти чл. 291. КЗ РХ, бележе релативно велики број пријављених лица, док је број осуђених изразито низак.

⁵ Доступно на: <https://www.unodc.org/pdf/crime/corruption/Handbook.pdf> (01.09.2018).

Постоји препорука да се кривично дело „злоупотреба службеног положаја“ декриминализује због тога што обухвата широк дијапазон радњи које се могу подвести под наведену инкриминацију кривичног дела, тако да постаје врло погодно тло за тужилачке малверзације. Битно је напоменути да Европска унија такво кривично дело не познаје.

Ново кривично дело Злоупотреба положаја одговорног лица, које спада под групу кривичних дела против привреде, релативно је прецизније одређено, што се огледа у бројчаном стању између пријављених и осуђених лица, где је постотак осуђених осетно већи, али исто тако и у чињеници да извршилац овог кривичног дела може бити једино одговорно лице.

Код најзначајних кривичних дела примања и давања мита, која слове као синоним коруптивних радњи, забележен је изразито мален свеукупан број, како пријава, тако и осуда. Разлог томе налазимо у страху људи (у првом реду запослених који су директно изложени информацијама о учињеним коруптивним радњама) о пријављивању коруптивних активности примања и давања мита због бојазни од губитка посла, одмазде у друштву, али и могућих претњи за сопствени живот и живот породице.

Лица која учествују као актери коруптивних кривичних дела, превасходно она која се изложе примању мита, налазе своје оправдање у малим платама у државном апарату, па примљени мито схватају као надокнаду која би требало да им припада да их држава награђује сходно њиховом образовању и радном месту.

Борба против корупције мора бити стални друштвени задатак, а не део повремених (политичких) кампања у заједници. Нужно је поћи од етиолошке димензије овог проблема, те радити на отклањању узрока и услова који доприносе корупцији, посебно када се ради о високо позиционираним лицима у друштвеној хијерархији (Vuković, 2001, str. 3-18). Криминалистички аспект захтева стално проучавање нових појавних облика и начина извршења коруптивних кривичних дела (*modus operandi*).

Стратегија борбе против корупције обухвата: а) дерегулацију економског живота, б) реформу правосудног система, в) реформу фискалног система и г) потребу стварања независних антикорупцијских институција (Begović B, Mijatović B, 2001, str. 167-214).

До процвата корупције у транзицијским државама дошло је, пре свега, због непостојања адекватног законског одговора који прати нове појавне облике корупције, неизграђених механизма друштвене контроле и заштите, те недостатка професионалних и едукованих кадрова. Најбољи пример је приватизација некадашњих друштвених (државних) привредних субјеката, где су поменути недостаци злоупотребљени ради остварења енормне имовинске користи, при чему постоји сумња да је у неким случајевима било и противправности, што је предмет истрага. Тако су у Хрватској познати случајеви корупције и сумњивих приватизација у петрохемијском комплексу и једној великој банци у Загребу, док су у Србији познате 24 спорне приватизације које су још увек предмет пажње правосудних органа и чији се исход још не назире.

Државе Региона сваке године објављују податке о индексираниости перцепције корупције, као и најзаступљеније коруптивне радње по областима живота и рада (Vian, 2007, str. 88). У сваком случају, ваља бити опрезан јер истраживања ставова грађана о

раширености корупције у заједници нису у потпуности поуздана, с обзиром на то да се ради о ставовима и виђењима појединих испитаника (Vuković, 2004, str. 120).

6. Закључна раматрања уз предлоге *de lege ferenda*

Корупција је глобални проблем међународне заједнице који подједнако погађа развијене земље, оне у развоју, транзицији и неразвијене. Као облик криминалитета позната је од давнина и успешно је одолила свим друштвеним променама. Њени појавни облици модификовали су се и прилагодили свим друштвеним условима и државним системима. Корупција на подједнак начин погађа јавни и приватни сектор, те прети да уруши темељни друштвени поредак и све његове вредности. Нажалост, у данашње време она је постала начин живота.

Ратни сукоби на подручју *ex* СФРЈ допринели су развоју најтежих појавних облика криминалитета међу којима су посебно опасни сви видови организованог криминалитета, укључујући и корупцију. Новонастале самосталне и независне државе сусреле су се проблемом корупције која је постала прворазредно питање, јер су доведени у питање сви реформски процеси и изградња демократског друштва. Корупција је изнутра нападала тек успостављене правне институционалне механизме у новонасталим државама, међу којима се налазе и Хрватска и Србија.

Друштвена реакција на галопирајућу корупцију у свим областима друштвеног живота у Хрватској, Србији и осталим државама чланицама *ex* СФРЈ била је према моделу развијених држава света. У том смислу прво су усвојени адекватни национални прописи по узору на релевантне међународне изворе, а потом је започета изградња институционалних механизма и специјализованих органа за борбу против корупције.

Хрватска је у нешто повољнијем положају јер је већ 5 година чланица ЕУ, док је Србија у поступку апликације за пријем и хармонизације националног законодавства. Активности УСКОК довеле су до добрих резултата у сузбијању корупције који су приказани у раду, на који начин је послата снажна порука јавности. У том смислу, истиче се афера „Хипократ“ у којој је оптужен и процесуиран велики број лекара и одговорних лица фабрике лекова за коруптивна кривична дела. У циљу побољшања резултата у откривању корупције било би нужно донети Закон о звиздачима у Хрватској, као што је то учинила Србија усвајањем Закона о узбуњивачима.

У Србији је недавно законом успостављени нови модел борбе против корупције и стога је рано давати оцене о почетним резултатима. У циљу ефикасније борбе против корупције неопходно је да Србија примени препоруке организације GRECO објављене у извештају за 2017. годину. Препоруке посебно указују на потребу јачања независности и самосталности тужилаштва и судова, избор кадрова по професионалним стандардима и деполитизацију правосуђа. Исто тако, било би целисходно да специјализована полицијска јединица СБПОК постане саставни део Специјалног тужилаштва, као што је то у Хрватској и појединим чланицама ЕУ. Конзистентна борба против корупције може допринети враћању поверења грађана у државу и њене органе на начин да се пријављују и најмањи облици коруптивних радњи. Репресивне мере треба комбиновати с превентивним као што су транспарентност у раду, укидање монопола, тржишна конкуренција, независност медија, релаксација правних процедура, контрола токова новчаних и других трансакција.

Vanda B. Božić¹
University of Zagreb
Faculty of Law
Department of Criminal law
Zagreb (Croatia)

Željko V. Nikač²
Academy of Criminalistics and Police Studies
Belgrade (Serbia)

CORRUPTION AND COMBATING CORRUPTION IN TRANSITIONAL SOCIETIES: EXAMPLE OF CROATIA AND SERBIA³

(Translation In Extenso)

Abstract: Corruption danas predstavlja globalni problem i jednu od najvećih pretnji demokratskom državnom poretku i vladavini prava. The paper points to the criminological and legal aspects of corruption in Croatia and Serbia as countries that have somewhat completed the transition process, society reform and harmonization of legislation with relevant international documents. Provided are the most significant international and national legislative sources that are important for the suppression of corruption, as well as the mechanisms for monitoring the presence of corruption in these countries. A study of the state and movements of corrupt criminal offenses committed in Croatia and Serbia was conducted and their comparative representation was given. Distinctions in the incrimination of corruptive offenses in these countries were pointed out, which are, among other things, the result of the absence of a single international definition of corruption. Concluding considerations include the *de lege ferenda* proposals with the aim of more effective combating of corruption in the public as well as in the private sector.

Keywords: corruption, corrupt criminal offenses, transition, Croatia, Serbia.

1. Introduction

Corruption is a negative social phenomenon known from the earliest days of human civilization, which has successfully survived all the revolutions and evolved to almost a normal category in human society. It is a phenomenon that today has new and more

¹ vanda.bozic@pravo.hr

² zeljko.nikac@kpa.edu.rs

³ This paper is the result of the cooperation of the authors in the framework of project realization *Multidisciplinary Research Cluster on Crime in Transition - Trafficking in Human Beings, Corruption and Economic Crime* No.1949. supported by the Croatian Science Foundation and project *Development of institutional capacities, standards and procedures for combating organized crime and terrorism in the conditions of international integration* supported by Serbian Ministry of Science No.179045.

dangerous forms and which seriously threatens to undermine all the effects of human civilization and diminish the achievements of the contemporary world. As a global social phenomenon, it represents a serious threat to the legal and democratic state, because it undermines the fundamental values of the community and universal standards. In the same way, it equally threatens the underdeveloped, developing countries, those in transition and the most developed countries of the world.

After the collapse of the Socialist bloc, former member state went through democratic changes, social reforms and economic transition. Due to the weakness of legal solutions and the lack of institutional mechanisms, there has been a general increase in crime, especially the most severe forms of crime, such as property theft and organized crime. An inescapable companion of the process was corruption, which in the conditions of transition and transfer of state to private ownership has progressed rapidly, jeopardizing social changes and the established fragile democratic institutions. In some of them, corruption has even become a normal occurrence and part of the system, while the citizens have experienced it as a regular occurrence that has entered into all the layers of society. Fortunately, some of these countries have in the meantime almost completed the transition process and social reforms, have caught up with the developed world and have even become members of the EU. However, corruption remains a very present phenomenon in a society and will never be completely eradicated.

The wave of social reform in the same way swept the countries of the Western Balkans, especially the ex YU. After the war in ex YU, former republics became independent states and faced numerous problems in the functioning of state organization, economy and other areas. Good initial results were seriously jeopardized by corruption that affected all areas of social life. Particularly dangerous is the corruption present in the public and private sector as any form of abuse of power for the purpose of personal or collective gain. Corruption directly affects citizens' trust in public services (state) and emphasizes social differences between people, particularly from the property aspect. The problem is even more complicated by the fact that sometimes there is a lack of political will to more seriously treat and suppress corruption, due to the lack of well-functioning mechanisms and educated personnel from judicial and security services. For these and other reasons, the process of proving corrupt criminal offenses is very difficult, while anti-corruption operations have campaign elements and strong political connotations.

Republic of Croatia and Republic of Serbia also faced corruption and related problems, to which they reacted in the same way as other countries. Croatia was in a better position because it had previously submitted an application for EU membership and implemented the necessary reforms in certain areas, particularly in the area of justice, security, foreign policy and harmonization of national legislation. After that, in mid 2013, Croatia was admitted to full EU membership. Serbia has applied for membership later on and is currently in the process of negotiating and harmonizing legislation with EU regulations. In accordance with Chapters 23 and 24 relating to justice, freedom and security, a significant part of the activities is concerned with the suppression of corruption in the Member States and the accession candidate countries. In the context of the topic, good initial results in the fight against corruption in the territory of Croatia and Serbia are important, which is of particular importance for further affirmation of the rule of law, deepening citizens' trust and strengthening the reputation of the state and its bodies.

The purpose of this research is to analyze the current legal solutions for the suppression of corruption in the normative and judicial practice, with the aim of reaching certain *de lege lata* conclusions and *de lege ferenda* proposals.

2. Initial hypotheses and methods

The paper deals with the following initial hypotheses: (1) corruption is the global social phenomenon that exists in human society since the earliest days of human civilization; (2) corruption is particularly present in transition countries and underdeveloped countries due to the lack of valid legal solutions and unstructured institutional mechanisms for its suppression; (3) the reform of society, the public and private sector is a precondition for a successful fight against corruption and other most serious forms of crime; (4) adoption of relevant international legal documents, adoption of national regulations and harmonization with EU law are necessary prerequisites for building a normative-legal basis for a successful fight against corruption; (5) multi-agency approach and international criminal-law cooperation are significant mechanisms in the fight against corruption.

The paper primarily used legal methods - normative (legal) and comparative legal, together with sociological basis for a better understanding of environmental factors, a deeper insight into the legislation in this area and comprehensive analyses of the situation and trends of corruption in the societies of Republic of Croatia and Republic of Serbia. The comparative method was used to investigate and compare criminal law solutions in the suppression of corrupt criminal offenses of these countries, which allowed us to carry out a comparative evaluation. The content analysis was used to examine domestic and foreign scientific literature dealing with the suppression of corruption, as well as the relevant provisions of criminal material and procedural law. Other scientific methods have also been used in this paper, such as induction, synthesis and others.

3. Discussion: Criminological Dimensions of Corruption

3.1. The concept and elements of corruption

a) Semantically corruption has its origin in the Latin word *corruptio*, which in translation means *corruption, perversion, disgrace; bribing*, (Vujaklija, 1980, p. 472). Corruptionist is a person who practices corruption and in translation means a corrupt or a person who receives a bribe.

Corruption was known from the earliest days of human civilization since the ancient Greece, ancient Rome and ancient Egypt. The well-known Roman leader Caesar went to Galia not only to fight against the barbarians but also to provide for state and military funding with benefits, receiving gifts, plundering and bribing. The Turkish Sultans likewise acted to allow the Sharia judges to receive gifts, which accordingly made the verdicts. (Aras, 2007, p.25-27).

As one of the major sources of corruption, Aristotle criticized the established system of ephorics (civil servants with judicial and executive powers) stating that "the greatest crimes have not been committed to obtain the necessity but the superfluous" (Aristotle, 1960, p.1270). A critical view of corruption find further in the works of the most renowned

Renaissance philosophers such as Dante, Machiavelli and Montesquieu, and prominent English philosophers T. Morea and F. Bacon. The most famous critic on the American continent was a well-known American humanist and ex-President T. Jefferson, who believes that corruption is a systemic creation and states: “Human nature is the same on all sides of the Atlantic, and it will be affected by the same causes. We have to fight corruption and tyranny before they happen. It’s better to keep the wolf out of the fence than to believe it will not use its teeth and jaws when it comes in” (Teofilović, 2007, p.11-15).

After the Second World War, there is the abandonment of the ruling system of protection (England), spoils system (USA) and electoral nepotism (France). Promoted is the necessity of establishing a system of professional administration, without political voluntarism, choice of professional staff in the public service, impartial work, respect for the law and professional standards (Aras, 2007).

b) The concept and elements of corruption have not been uniquely defined in doctrine and practice. At the national level dominate the terms defined in accordance with criminal legislation are, while internationally dominate the views of specialized international organizations. The doctrine refers to a broader division into moral, legalistic, sociological and other definitions (Nikač, 2015, p.32-38).

According to the sociological concept of corruption, acts that violate moral and legal norms relate to the concept of general good and public interest (Derenčinović, 2001, p.36-38). The sociological understanding of corruption linked to the concept of government in general (Šuvaković, 2011), while corrupt behavior includes any behavior in which “people are abusing their position to gain easy money” (Gredelj, 2007, p. 260). The legalistic view is based on ancient laws such as the Hammurabi Code and the Roman Law (Table 12) (Derenčinović, 2001, p.130-134) and in the foreground puts the violations of legal norms. The mixed (legal-sociological) concept equally respects the social and legal elements of corruption (Milutinović, 1990, p.34).

The contemporary moment corresponds to the standpoint of the World Bank which, under corruption, implies *abuse of public position in order to achieve private benefit* (Teofilović, 2007, p.23). In practice, there is often a neglect of corruption in the private sector, primarily due to the size of the public sector and the fact that there are concentrated organs of government as the main source of corruption (Božić, 2016, p.829-846). The most important international non-governmental organization for the fight against corruption, *Transparency International* defines corruption in a similar way as *abuse of power for private gain* (Nikač, 2009, p.408-421).

Corruption includes any action involving soliciting, offering, giving or receiving, directly or indirectly, bribes or any other unauthorized benefits as well as the possibility of obtaining such benefits. (art.2. Civil Law Convention on Corruption CoE, 1999, ETS 174).

The most important elements of corruption are: public powers (in the public or private sector), abuse of authority and unlawful property gain (for themselves or others), (Poup, 2004, p. 3).

3.2. Dimensions of corruption: manifestation forms, etiology, victimology

a) Manifestation forms (phenomenology) of corruption are different, while in practice prevalent are the following types of corruption: individual, systemic, intermediate, competitive, active, passive and other forms such as: institutional and idiosyncratic, con-

ventional and indirect, street, contractual and political, transactional, extortion and investing, nepotistical and autogenic, (Derenčinović, 2000, p. 130-134).

According to the areas of manifestation, the most dangerous corruption is taking place in the public sector, where political and administrative corruption is dominated by the level of government and the level of decision-making (Božić V, Kesić T, 2016, p.455-483).

Political corruption represented among high-profile and especially dangerous persons because these people have political power in society (*grand corruption*). It should be noted that “not only the members of the ruling coalition participate in the division of the cake because each party is in a coalition with the other party”, which has led to corrupt relations (Šuvaković, 2009, p. 663-682). It is undisputed that the ‘party state’ is an “important element in the emergence and development of systemic corruption” (Šuvaković, 2014). Even in the days of the Kingdom of SCS, corruptive actions were not used only by ministers, high state officials and national delegates, but “the state itself appears as a bribe taker in relation to foreign officials” (Šuvaković, 2011, p.65).

Petty corruption refers to responsible persons employed in public administration who decide on the rights of natural persons (citizens) and legal entities (Budak, 2006, p.67-98).

According to the mode of execution, the most important forms of corruption are: *bribery* (offering or giving a bribe to an official or responsible person to do something that they should not do); *embezzlement* (embezzlement or theft of the entrusted funds); *conflict of interest* (private interest of officials influences or may affect impartiality in performing public duties), (art.2.p.2. Law on the Prevention of Conflict of Interest, Official Gazette of the Republic of Croatia No. 26/11, 12/12, 124/12, 48/13, 57/15); *bias* (when a person gets a job regardless of ability); *nepotism* (when a job is gained by a family member or a close relative) and *extortion* (unlawful pressure in the form of threat or intimidation to force the person to commit something unlawful).⁴

b) Causes and conditions (etiology) of corruption can generally be divided into internal (endogenous) and external (exogenous), while in doctrine there are other divisions (Ignjatović, 2015). Internal factors of corruption concern the personalities of perpetrators and are viewed in the context of the relationship to the act (motives, excitement, personality character, inclination and habits). The external factors of corruption are mostly ambient and by their nature political, social, institutional, legal and economic.

The political causes of corruption derive from the weaknesses of the socio-political system and the state organization. They are especially pronounced in underdeveloped and transitional countries that have not yet built up the legal system and anti-corruption mechanisms. This group includes political corruption and lack of political will to combat corruption, non-transparent functioning and financing of political parties, the establishment of informal centers of power and the interconnection of political powers and organized crime.

The economic causes of corruption are dominant, both in developed countries and in underdeveloped countries and in transition. The most important causes are poverty,

⁴ Antikorupcija: Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske, <https://pravosudje.gov.hr/istaknute teme/antikorupcija/6154>, accessed 01.02.2018.

More: Zajedno protiv korupcije, <http://www.zajednoprotivkorupcije.org/najcesci-oblici-korupcije>, Republike Hrvatske, <https://pravosudje.gov.hr/istaknute teme/antikorupcija/6154>, accessed 01.02.2018.

unemployment, suspicious privatization in property transformation, monopoly market positions, corrupt behavior of large transnational companies, non-compliance with market laws and state interference in market trends.

The legal causes are closely related to political and economic causes and relate to the lack of a legal state and the absence of the rule of law. There are inadequate legal regulations on important areas of social life, the disharmony of the legal system, excessive normativism, weaknesses in the functioning of legal institutions, unstructured control function and lack of responsibility, the existence of conflicts of interest and the disputable competence of state organs (Begović, Mijatović, 2001, p. 129-152).

Institutional causes relate to weaknesses in the functioning of the system institutions in the state organization. In the first place, this is a crisis of the institutions, the absence and the lack of functioning, as well as the lack of transparency in the work. To a great extent, there is a discretionary right of the decision-making body to put in place the legal solutions set out in the positive law of the state. A particularly difficult problem is the connection between individuals from the state apparatus with organized criminal groups. Politicalization in the work of the state administration and other authorities is further highlighted, which affects the reduction of citizens' trust in the institutions of the system. In that context, there is the lack of motivation for the work of civil servants and non-compliance with ethical standards, which directly affects the phenomenon of corruption, illicit and unprofessional behavior of civil servants. An important institutional cause of the recent date are public procurements and complex procedures as one of the potential causes of corruption in the public sector (Božić, Nikač, 2017, p. 925-943).

Among the other causes are the cultural history ones which include customs, traditions, morals, marriages and family crises, interpersonal relations, religions, changed system of values and special social conditions (Konstantinović-Vilić, Nikolić-Ristanović, 2003, p. 291-310).

c) Victimology dimension starts with the victims and the ones that have been damaged by corrupt criminal offenses. These are the legal regulations of the state as protective objects in criminal legislation that is being violated by corruptive acts, in which way the trust of citizens in the legal system and the state organs is lost. This dimension often includes directly injured citizens and legal entities affected by the acts of corruption, so the damage is higher because it involves actual damage and lost profits.

Corruptive acts seriously damage the reputation of any country in the international community.

4. Criminal justice framework to combat corruption

4.1. International framework

At the international level, several important documents have been adopted, which today make up the primary legal framework for combating corruption, under which the signatory states committed themselves to the incrimination of corrupt criminal offenses in national legislations. The most important are: UN Convention against Corruption (UNCAC, UN Treaty Series, 2003, vol. 2349, 41; Doc. A/58/422), Criminal Law Convention on Corruption (CoE, 1999, ETS 173), Civil Law Convention on Corruption, UN

Convention against transnational organized crime (UNCATOC, UN Treaty Series, 2000, vol.2225).

Mechanisms and measures have been set up in these documents that enable more effective anti-corruption in all areas, multilateral approach and international cooperation between states. Particularly significant is the regional co-operation of *ex YU* member states which, as independent states, have undergone a difficult transition period and were subjected to acts of corruption in the public and private sectors.

a) *UN Convention against Corruption* establishes the obligation of the signatory states to provide for the the implementation of the preventive anti-corruption policies, review of legal mechanisms and measures to prevent corruption, the provision of independent mechanisms for the prevention of corruption and the training of staff for the fight against corruption. Member States are obliged to incriminate in their legislation corruptive criminal offenses related to: bribery of civil servants and public international organizations, embezzlement, unlawful appropriation and over-representation of property by a civil servant, trade in influence, abuse of office, illegal occupation, bribery and immovable property in the private sector, laundering of the proceeds of criminal offenses, liability of legal persons, punishment co-perpetrators, facilitators and instigators, and acts of obstruction of justice.

b) *Criminal Law Convention on Corruption* obligates States Parties to incriminate as a criminal offense: active and passive bribery of domestic civil servants, bribery of domestic and foreign officials or bodies, active and passive bribery in the private sector, bribing officials of international organizations and members of international parliamentary bodies, bribing judges and clerks of international courts, criminal offenses of trading in influence, money laundering of assets acquired by offenses related to corruption and accounting fraud (Art.2-14).

c) *Civil Law Convention on Corruption* (Art.4) it establishes the obligation of the signatory states to provide for compensation in national legislation provided that the defendant has or has authorized the execution of the act of corruption or has failed to take reasonable steps to prevent it from occurring. In addition, it is necessary to have damages on the side of the prosecutor and a causal link between the act of corruption and the damage caused. On the basis of the Convention, a special group of the Council of Europe against corruption called GRECO - *Group of States against Corruption* was formed (Božić, 2015, p.101-150), whose task is to monitor the application of the Convention in the fight against corruption and to publish an evaluation report on the state of corruption in the signatory states.

d) *UN Convention against Transnational Organized Crime* establishes the obligation of the signatory states to incriminate criminal offenses of corruption in their national legislation, adopt measures to combat corruption and provide for liability of legal entities for criminal offenses of corruptive character (Art.8-10). The Convention defines corruption as any promise, offer or giving undue advantage to a civil servant in order to act or refrain from acting in the performance of his or her official duties, but also any claim or acceptance of undue advantage by a civil servant for the purpose of performing or maintaining in the performance of his official duties. The term civil servants is accepted in an extensive sense and includes all persons working in public services. As part of the measure to combat the corruption of civil servants, it is of great importance to provide for the independence of professional bodies, in order to prevent undue influence on their work. The Convention contributes to the fight against crime through the harmonization

of national regulations, the formation of specialized bodies and special investigative methods for combating crime. (Božić, Nikač, 2016, p. 89-111).

4.2. National framework in Croatia and Serbia

a) **Republic of Croatia** has harmonized the legal framework with international documents and EU legislation during the accession process, after which, five years ago, it became a member of the EU. Legislative framework for suppression corruption include Criminal Code (CC, OG no.125/11,144/12,56/15, 61/15,101/17), Criminal Procedure Code (CPC, OG no.152/08, 76/09,80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17), Law on the Prevention of Conflict of Interest in Public Affairs (OG no.26/11, 12/12, 124/12, 48/13, 57/15), Law on USKOK (OG no.76/09, 116/10, 145/10, 57/11, 136/12, 148/13, 70/17), Law on Prevention of Money Laundering and Financing of Terrorism (OG no.108/17), Law on Responsibility of Legal Persons for Criminal Offenses (OG no.151/03, 110/07, 45/11, 143/12), Law on witness protection (OG no.163/03, 18/11, 73/17), Law on Freedom of Information (OG no.25/13, 85/15) and the Law on International Legal Assistance in Criminal Matters (OG no.178/04).

The provisions of the Criminal Code of RC have aligned the existing criminal offenses of corruption and new ones have been introduced, as well as stricter penalties. They are not foreseen in a special chapter if the CC, nor does the law state which offense it specifically considers corrupt. Enumeration of these acts was not done in law because of their nature, protective object and methodology of detection. Corrupt criminal offenses are: Bribing and receiving bribes /art.293-294/, abuse of position and authority /art.291/, money laundering /art.265/, trading in influence /art.295/, illegal favoritism /art.292/, giving and receiving bribes in economic business /art.252-253/, bribing for trading in influence /art.296/, misuse of public procurement procedure /art.254/, receiving and giving bribes in bankruptcy proceedings/ art.251/, bribing member of parliament /art.339/.

Legal analysis of the criminal offense of *Trading in Influence* and *Bribing for Trading in Influence* is not new in national RC legislation because it existed earlier in the former CC in the form of the crime of illegal intervention (CC, OG No. 110/97, 129/00, 51/01, 111/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08). *Abuse in the public procurement procedure* is a new criminal offense committed in the public procurement procedure when a bid that is submitted is based on a forbidden agreement between economic entities with a view to accepting a bid by the customer. *Illegal favoring* is the new name of the crime and the new criminal offense, noting that in one form it includes the earlier criminal offense of abuse of public office (art. 338, CC RC/97). A criminal offense may be committed by an official or a responsible person when, in agreement with the tenderer, he concludes a contract with the bidder or adjusts the condition of the procurements in contravention of the conditions for bidding.

The Criminal Procedure Code has introduced novelties in the field of public prosecutors 'investigation and procedural-legal mechanisms. By acquitting a conviction based on the prosecutor's agreement and the defendant, the defendant pleads guilty in exchange for a lighter sentence.

Labor Act protects the worker who reports actions that are not in accordance with the Act from unlawful dismissal (art.153.par.3, OG No.93/14,127/17).

Civil Servants Act protects against dismissal a worker who reported a criminal act and a perpetrator for whom there is a reasonable suspicion of corruption (art.14a, OG No. 92/05,

142/06, 77/07, 107/07, 27/08, 34/11, 49/11, 150/11, 34/12, 49/12, 37/13, 38/13, 01/15, 138/15, 61/17). In practice, there is a symbolic number of reports for corruption because there is a great fear of retaliation, so there have been initiatives to adopt a special Whistleblower Protection Act for the protection them against business and private harassment.

In Croatia, the Strategy for the Suppression of Corruption for the period 2015-2020 (OG No. 26/15) and the Action Plan for 2017 and 2018 with the Strategy (OG No. 60/17) were adopted.

b) **Republic of Serbia** has largely harmonized national legal frameworks with international documents and somewhat with EU legislation because it is in the process of applying for EU. The legislative framework for combating corruption includes Criminal Code (CC, OG no. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16), Criminal Procedure Code (CPC, OG no.72/11, 101/11, 121/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14), Law on Organization and Competence of State Authorities in Suppressing Organized Crime, Terrorism and Corruption (ZONDOSOKTK, OG no.94/16), Law on Program for Protection of Participants in Criminal Procedure (OG no.85/05), Law on the Confiscation of Property Derived From the Criminal Offense (OG no.32/13, 94/16), Law on the Anti-Corruption Agency (OG no.97/08, 53/10, 66/11, 67/13, 112/13, 8/15) and the Law on Protection of Whistleblowers (OG no.128/14).

The Criminal Code was rewritten at the end of 2016 when amendments were adopted that, among other things, incriminate seven new criminal offenses against the economy. Novels entered into legal force on June 1, 2017 while some other provisions have been applied since March 1, 2018. Although once in the CC there was a chapter titled Criminal Offenses of Corruption, corruption was not explicitly defined.

Chapter XXII envisages criminal offenses against the economy, including several corruptive offenses: Abuse of the Position of a Responsible Person /art.227/, Misuse of Public Procurement /art.228/, Abuse in the Privatization Process /art.228.a/, Acceptance of a Bribe in the Execution of Economic Activities /art.230/, Bribing in Execution of Economic Activities /art.231/, Causing Bankruptcy /art.232/, Causing False Bankruptcy /art.232.a/ and Money laundering /art.245/. Chapter XXXIII provides criminal offenses against official duty, including the following important corruptive criminal offense: Abuse of Official Position /art.359/, Trading in Influence /art.366/, Receipt of Bribes /art.367/, Giving Bribes /art.368 /. We also add that the Criminal Code has other criminal offenses that have elements of corrupt acts such as giving and receiving bribes related to voting / art.156/ and violation of employment rights and during unemployment /art.164/.

CC in a relatively coherent manner incriminates corruptive acts, however, receiving and giving a bribe in the bankruptcy process as well as giving bribes to trade in influence should be incriminated (Božić, Nikač, 2017, p. 359-380).

The Criminal Procedure Code introduced the concept of Prosecution Investigation and foresee evidentiary actions in prosecuting those suspected in corruption. In court practice, judgments are based on recognition and agreement between the parties (prosecution-accused), which are often used by wealthy and public figures.

The Law on Organization and Responsibility of State Authorities in Suppressing Organized Crime, Terrorism and Corruption, in its implementation since March 1, 2018, has provided for the Special Department of the Higher Public Prosecutor's Office for Combating Corruption. Multidisciplinary approach and cooperation of state organs

for the fight against corruption are manifested through the introduction of so-called task forces and security checks of individuals (art.21-26).

The Law on the Anti-Corruption Agency defines corruption as a *relationship based on the abuse of official or social status or influence in the public or private sector in order to gain personal benefit or benefit to another* (art.2). The Law on the Protection of Whistleblowers defines alerting as disclosure of violations of regulations and human rights, the exercise of public authority contrary to the purpose for which it is entrusted, danger to life, public health, safety, the environment and to prevent major damage, protecting whistleblowers and their integrity. (art.2.par.1). The National Anti-Corruption Strategy for 2013-2018 (OG No. 57/13) and the Action Plan for the Implementation of the National Strategy for Combating Corruption in RS from 2013 to 2018 have also been adopted.⁵

5. Results

5.1. Investigating the Situation and Movements of Criminal Offenses of Corruption in Croatia

Table No.1 refers to reports, accusations and convictions for the most dominant corruption offenses incriminated by the Criminal Code Republic of Croatia.

In the first place, according to the number of reports, accusations and convictions, far ahead of all other investigated criminal offenses related to corruption, is *Abuse of position and authority* with 1222 reports, 175 accusations and 88 convictions. We can immediately see the existence of a large oscillation between the number of those reported, in relation to the accused and convicted. Out of the total number of reported, only 14.32% were charged and 7.20% were convicted.

Second place is the criminal offense of *Giving a bribe* with 58 reported, 37 accused and 35 convicted persons. Although in the second place, this crime has a significantly smaller number of reported persons in relation to the criminal offense of *abuse of office and authority*. Out of the total number of reported persons, 64.79% were accused, while 60.34% were convicted.

The third place is the offense of *Money Laundering* with 38 reported and 8 accused and the same number of convicted persons. Percentage-wise, of the total number of reported persons, only 21,05% of those reported were accused and convicted.

In fourth place is the offense of *Receiving bribes* with 35 reported, 24 accused and 14 convicted. Compared to the total number of reported persons, 68.57% were charged, while 40% were convicted.

Bribery in Economic Business and Abuse in the Public Procurement Procedure do not have a single report, accusation or conviction. The reason for this can be found in the fact of new incriminations in criminal legislation of Republic of Croatia.

5.2. Investigating the Situation and Movements of Criminal Offenses of Corruption in Serbia

Table No.2 refers to the number of reported, accused and convicted for more frequent corruption offenses in Republic of Serbia in 2016.

⁵ Conclusion of the Government of RS 05 no 110-7203/2013, 25.08.2013., Belgrade.

In the first place in 2016 by the number of reported (1349), accused (404) and convicted (158) was the criminal offense of *Abuse of Official Position*. Out of the total number of persons reported in this year, 29.95% were accused and 11.71% were convicted, which is a relatively small number compared to those reported. If we compare the number of reported for this criminal offense in Serbia with respect to Croatia, it should be noted that, despite almost twice the number of inhabitants of Serbia compared to Croatia, the numerical status of the application is relatively similar.

Abuse of position and authority is second in number according to the number of reported (684), accused (538) and convicted (274). Of the total number of persons reported, 78.65% were accused and 40.06% were convicted. It can be noticed that a large number of indictments have been filed for this criminal offense compared to the number of reported, which is not the case with other corruptive offenses.

Though third, a considerably smaller number of reported (69), accused (77) and convicted (54) were recorded for the criminal offense of *Receiving a bribe*. Likewise, this criminal offense of corruption also has a high rate of accused and convicted persons in relation to the number of persons reported in the year under review.

It should be noted that despite the fact that the *Misuse of public procurement* is a new criminal offense, there are relatively many reported, accused and convicted.

Based on the conducted analysis, attention should be drawn to the research that involves a relatively short period of time due to the frequent new criminal codes of Serbia and Croatia, which included new corrupt criminal offenses, and it was not possible to give more precise answers to the existing situation over a longer period of time.

5.3. Review of the investigated state of corruption

Adequate legislative basis is an indispensable prerequisite for the work of authorized bodies for the suppression of corruption. The main subjects of the fight against corruption are specialized police and judicial bodies. In Croatia, this is the Office for the Suppression of Organized Crime and Corruption (USKOK) under the jurisdiction of the State Attorney's Office (Art.21 of the USKOK Act). In Serbia, the most important organization is the Department for Combating Organized Crime (SBPOK), which is part of the MOI RS, which directly cooperates with the prosecution. When proving corruption, the available evidence actions provided for by the provisions of the CPC are used. The development of good practice in the work of national bodies and law enforcement officials contributes to the guidelines and recommendations for work laid down in the UN Handbook on Practical anti-corruption measures for prosecutors and investigators (UN Handbook on Practical anti-corruption measures for prosecutors and investigators, 2004).⁶

It is important to point out that the criminal offense of Abuse of Official Position art.359. CC RS and Abuse of Position and Authority art.291. CC RC, record a relatively large number of charged persons, while the number of convicted is extremely low.

There is a recommendation that the criminal offense of "abuse of official position" is decriminalized because it encompasses a wide range of actions that can be brought under the aforementioned criminal offense, so it becomes a very good ground for malversations by the prosecution. It is important to note that the European Union does not know such a criminal act.

⁶ Available at: <https://www.unodc.org/pdf/crime/corruption/Handbook.pdf> (01.09.2018).

The new criminal offense of misuse of the position of a responsible person belonging to a group of criminal offenses against the economy is more precisely defined, which is reflected in the number of charged and convicted persons, where the percentage of the convicted is considerably higher, but also the fact that the perpetrator of this criminal offense can be the only responsible person.

In the most significant criminal offenses of receiving and giving bribes, which are synonymous with corruptive actions, a very small overall number was recorded, both in charges and convictions. The reason for this can be found in the fear of people (primarily employees who are directly exposed to information about corrupt actions) about reporting corrupt activities of receiving and giving bribes fearful of job losses, social repression, but also possible threats to their own life and family life.

Those who participate as corrupt criminal offenders, primarily those who are exposed to bribes, find their justification in small salaries in the state apparatus and consider the bribe received as a remuneration that they should be entitled to if the state would pay them in accordance with their education and workplace.

The fight against corruption must be a permanent social task, not part of a casual (political) campaign in the community. It is necessary to proceed from the etiological dimension of this problem and to work on the elimination of the causes and conditions that contribute to corruption, especially when it comes to highly-positioned persons in the social hierarchy (Vuković, 2001, p. 3-18). The criminal aspect requires constant study of new forms of appearance and ways of executing corrupt criminal offenses (*modus operandi*).

Anti-Corruption Strategy includes: a) deregulation of economic life, b) reform of the judicial system, c) reform of the fiscal system, and d) the need to create independent anti-corruption institutions (Begović B, Mijatović B, 2001, p. 167-214).

The rise of corruption in transitional countries was due to the lack of an adequate legal response to follow up new forms of corruption, uneducated social protection mechanisms and protection, and the lack of professional and educated personnel. The best example is the privatization of former social (state) enterprises, where these disadvantages are abused in order to realize enormous property gains, where there is a suspicion that there was in some cases also illegality which is the subject of an investigation. Thus in Croatia are known cases of corruption and suspicious privatization in the petrochemical complex and one large bank in Zagreb, while in Serbia there are 24 known disputed privatizations that are still the subject of the attention of the judicial authorities and whose outlook is still unknown.

Each year the states in the Region publish data on the indexation of the perception of corruption, as well as the most corruptive actions in the areas of life and work (Vian, 2007, p. 88). In any case, one should be careful because the research of citizens' attitudes about the widespread corruption in the community is not fully justified, given the attitudes and views of individual respondents (Vuković, 2004, p. 120).

6. Concluding remarks with the suggestions *de lege ferenda*

Corruption is a global problem of the international community that equally affects developed countries, developing countries, countries in transition and underdeveloped countries. It has been known as a form of crime since ancient times and successfully

resisted all social changes. Its manifestations have modified and adapted to all social conditions and government systems. Corruption affects the public and private sectors alike and threatens to collapse the underlying social order and all its values. Unfortunately, today corruption has become a way of life.

War conflicts in the ex YU area have contributed to the development of the most serious forms of crime, including all forms of organized crime, including corruption. The newly created independent states met with the problem of corruption, which has become a top issue, because it has brought into question all reform processes and the construction of a democratic society. Corruption has invaded from inside the newly established legal institutional mechanisms in newly-established states, including the Republic of Croatia and the Republic of Serbia.

The social response to galloping corruption in all areas of social life in Croatia, Serbia and other member states of ex YU was in line with the model of developed countries of the world. In that sense, adequate national regulations were first adopted on the basis of relevant international sources, and then the establishment of institutional mechanisms and specialized bodies for the fight against corruption has started.

Republic of Croatia is in a much more favorable position as it is already a 5 year member of the EU, while the Republic of Serbia is in the process of applying for EU accession and harmonization of national legislation. Activities of USKOK have led to good results in the fight against corruption, which are shown in the paper, sending a strong message to potential offenders. In this regard, the famous Hippocratic affair is quoted in which a large number of physicians and responsible persons of the drug industry have been charged and prosecuted. In order to improve the results of the detection of corruption, it would be necessary to adopt the Whistleblower Protection Act in Croatia, as done by Serbia by adopting a similar Law.

In Serbia, a new anti-corruption model has recently been established by law, and therefore it is early to give estimates of initial results. In order to combat corruption more effectively, it is necessary that Serbia immediately accepts and applies the expert recommendations of the GRECO organization published in the 2017 report. The recommendations specifically point to the need to strengthen the independence and autonomy of prosecutors and courts, the selection of staff by professional standards and the depoliticization of the judiciary. Likewise, it would be useful for a specialized SBPOK police unit to become a part of the State Attorney's Office as it is in the Republic of Croatia and EU members.

A consistent fight against corruption can contribute to restoring citizens' trust in the state and its bodies by reporting the smallest form of corruptive actions. Representative measures should be combined with preventative measures such as transparency in work, the abolition of monopoly, market competition, media independence, relaxation of legal procedures, and control of cash flow and other transactions.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Action Plan for the Implementation of the National Strategy for Combating Corruption in RS from 2013 to 2018. Conclusion of the Government of RS 05 no 110-7203/2013, 25.08.2013., Belgrade, [In Serbian]
- Action Plan RC for 2017 and 2018 with the Strategy. OG RC No. 60/17, [In Croatian]
- Aras, S. (2007). Corruption, *Pravnik* br.41,1(84), Pravni fakultet Zagreb, 25–27. [In Croatian]
- Aristotel, (1960), *Politics*, NIO Kultura, Beograd. [In Serbian]
- Begović B, Mijatović B. (2001). *Corruption in Serbia*. Centar za liberalno-demokratske studije, Beograd, 167–214). [In Serbian]
- Božić, V. (2016). The Corruptive Offence of Giving Bribes as an illegal „Counter Service for the Service. *Collected papers Faculty of Law Kragujevac*, 829–846. [In Serbian]
- Božić V, Kesić T. (2016). The Criminal Justice Responses to Corruption with Proposals de lege ferenda. *Conference Proceedings Tara*, 455–483. [In Croatian]
- Božić, V. (2015). Criminal Offense of Bribery Focusing on Corruption of Family Physicians by Pharmaceutical Industries. *Godišnjak Akademije pravnih znanosti*, Vol.VI, br. 1, Zagreb, 101–150. [In Croatian]
- Božić V, Nikač Ž. (2016). Criminal incriminations based on the UN Convention against Transnational organized crime in the criminal legislation of the Republic of Croatia and the Republic of Serbia. *Conference Proceedings Faculty of security Skopje*, 89–111.
- Božić V, Nikač Ž. (2017). Fight Against Corruption in the Area of the Region with Particular Reference to Croatia and Serbia, *Collected papers Research institute Banja Luka*, 359–380. [In Croatian]
- Božić V, Nikač Ž. (2017). Criminal liability for bribery as a reward for promised service, *Collected papers Faculty of Law Kragujevac*, 925–943. [In Serbian]
- Budak, J. (2006). Corruption in Croatia: perceptions are rising, problems remain. *Privredna kretanja i ekonomska politika* br.106, Zagreb, 67–98. [In Croatian]
- Derenčinović, D. (2001). *The Myth of Corruption*. NOCCI Zagreb. [In Croatian]
- Civil Law Convention on Corruption– CLCC, ETS 174, CoE, 1999.
- Criminal Code of the Republic of Croatia, *Narodne novine* br.125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17 [In Croatian]
- Criminal Procedure Code, *Narodne novine* br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17 [In Croatian]
- Criminal Law Convention on Corruption– CLCC, CoE,1999, ETS 173.
- Criminal Code of the Republic of Serbia, *Sl.glasnik RS* br. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 [In Serbian]
- Criminal Procedure Code, *Sl.glasnik RS* 72/11, 101/11, 121/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14 [In Serbian]
- Gredelj S. (2007). Corruption. In A. Mimica, M. Bogdanović (eds) *Sociological Dictionary*. Beograd. Zavod za udžbenike [In Serbian]
- Ignjatović Đ. (2015). *Criminology*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu [In Serbian]
- Konstantinović-Vilić S, Nikolić-Ristanović V. (2003). *Criminology*. Niš: Pravni fakultet Univerziteta u Nišu [In Serbian]

- Law on the Prevention of Conflict of Interest in Public Functions. *Narodne novine* br.26/11, 12/12, 124/12, 48/13, 57/15 [In Croatian]
- Law on USKOK Zakon o USKOK. *Narodne novine* br. 76/09, 116/10, 145/10, 57/11, 136/12, 148/13, 70/17 [In Croatian]
- Law on Prevention of Money Laundering and Financing of Terrorism. *Narodne novine* br. 108/17 [In Croatian]
- Law on Responsibility of Legal Persons for Criminal Offenses. *Narodne novine* br. 151/03, 110/07, 45/11, 143/12 [In Croatian]
- Law on Access to Information. *Narodne novine* br. 25/13, 85/15 [In Croatian]
- Law on International Legal Assistance in Criminal Matters. *Narodne novine* br. 178/04 [In Croatian]
- Law on Organization and Competence of State Bodies in Suppressing Organized Crime, Terrorism and Corruption. *Sl.glasnik RS* br. 94/16 [In Serbian]
- Law on the Program for the Protection of Participants in Criminal Procedure. *Sl. glasnik RS* br. 85/05 [In Serbian]
- Law on Withdrawal of Proceeds of the Criminal Offense. *Sl. glasnik RS* br. 32/13, 94/16 [In Serbian]
- Law on the Anti-Corruption Agency. *Sl.glasnik RS* br. 97/08, 53/10, 66/11, 67/13, 112/13, 8/15 [In Serbian]
- Law on the Protection of Whistleblowers. *Sl.glasnik RS* br. 128/14 [In Serbian]
- Milutinović, M. (1990). *Criminology*. Beograd: Savremena administracija [In Serbian]
- Ministry of Justice of the Republic of Croatia (s.a.) *Anticorruption*. Available at: <https://pravosudje.gov.hr/istaknute-teme/antikorupcija/6154> [In Croatian]
- National Anti-Corruption Strategy RS for 2013-2018. *Sl.glasnik RS* br. 57/13 [In Serbian]
- Nikač, Ž. (2015). *International Police Cooperation*. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija. [In Serbian]
- Nikač, Ž. (2009). Place and role MOI RS in the Fight Against Corruption-International and Internal Aspects. *Collected papers UMKP RS*, Beograd, 408-424. [In Serbian]
- Poup, J. (2004). *Anti Corruption Manual-Confronting Corruption or a Social Integrity System*. Beograd: Transparentnost Srbija [In Serbian]
- Državni Zavod za statistiku RH (2017). *Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2016*. Zagreb; Državni Zavod za statistiku RH [In Croatian]
- Strategy for the Suppression of Corruption for the period 2015-2020. *Narodne novine* br. 26/15 [In Croatian]
- Šuvaković, U. (2009). Party state: Possibilities of appearance and development on example of contemporary Serbia. *Teme*, 2/2009, 663-682. [In Serbian]
- Šuvaković, U. (2014). *Transition: contribution to sociological study of social changes*. Kosovska Mitrovica: Filozofski fakultet Univerziteta u Prištini [In Serbian]
- Šuvaković, U. (2011). Corruption and Political Parties in Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes. *Nauka, bezbednost, policija*, 16 (1), 57-68. [In Serbian]
- Teofilović, N. (2007). *Corruption and Politics*. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija [In Serbian]
- The New Encyclopedia Britannica*, (1994). Vol. 2, Chicago.
- UN (2003). *UN Convention on Corruption - UNCAC*. *UN Treaty Series*, 2003, vol. 2349, Doc.A/58/422.

- UN (2000). *UN Convention against transnational organized crime - UNCATOC*. UN Treaty Series, 2000, vol. 2225.
- UN (2004). *UN Handbook on Practical anti-corruption measures for prosecutors and investigators*. Available: <https://www.unodc.org/pdf/crime/corruption/Handbook.pdf>
- Vian, T. (2008). Review of corruption in the health sector: theory, methods and interventions. *Health Policy and Planning*, 23(2), 83–94.
- Vujaklija, M. (1980). *Lexicon of Foreign Words and expressions*. Beograd: NIO Prosveta [In Serbian]
- Vuković, S. (2001). Outspread and condemnation of corruption in Serbia, *Sociološki pregled*, vol. XXXV, br. 1–2, 3–18. [doi:10.5937/socpreg0101003V](https://doi.org/10.5937/socpreg0101003V) [In Serbian]
- Vuković, S. (2004). Problems of corruption in transition: a case of judiciary, *Sociološki pregled*, vol. XXXVIII, br. 1–2, 115–134. [doi:10.5937/socpreg0402115V](https://doi.org/10.5937/socpreg0402115V) [In Serbian]
- Witness Protection Act, *Narodne novine* br. 163/03, 18/11, 73/17 [In Croatian]
- Together against corruption. Available at <http://www.zajednoproktivkorupcije.org/najce-sci-oblici-korupcije> [In Croatian]

APPENDIX / ПРИЛОЗИ

Табела 1. Пријаве, оптужбе и осуде за коруптивна кривична дела у 2016. у Хрватској*
 Table 1: Reported, Accused and Convicted of Criminal Offenses
 of Corruption in 2016 in Republic of Croatia*

Чл. КЗ/ Art. CC	КОРУПТИВНА КРИВИЧНА ДЕЛА/ CRIMINAL OFFENCES OF CORRUPTION	ПРИЈАВЕ 2016./ REPORTED 2016	ОПТУЖБЕ 2016./ ACCUSED 2016	ОСУДЕ 2016./ CONVICTED 2016
251	Примање и давање мита у поступку стечаја/ Receiving and giving bribes in the bankruptcy process	4	-	-
252	Примање мита у господарском пословању/ Receiving bribes in economic business	-	2	1
253	Давање мита у господарском пословању/ Giving bribes in economic business	-	-	-
254	Злоупораба у поступку јавне набаве/ Abuse in the public procurement procedure	-	-	-
265	Прање новца/ Money laundering	38	8	8
291	Злоупораба положаја и власти/ Abuse of position and authority	1222	175	88
292	Незаконито погодовање/ Illegal facilitation	33	2	-
293	Примање мита/ Receiving a bribe	35	24	14
294	Давање мита/ Giving a bribe	58	37	35
295	Трговање утјецајем/ Trading with influence	18	1	1
296	Давање мита за трговање утјецајем / Giving bribes for trading with influence	-	1	1
339	Подмићивање заступника / Bribing a representative	1	-	-

*Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2016, Državni Zavod za statistiku RH, Zagreb, 2017.

*Adult criminal offenders, reported, accused and convicted in 2016, the National Bureau of Statistics, Zagreb, 2017.

Табела 2. Пријаве, оптужбе и осуде за коруптивна кривична дела у 2016. у Србији**
 Table 2. Reported, Accused and Convicted of Criminal Offenses of Corruption
 in 2016 in Republic of Serbia**

ЧЛ. КЗ/ Art. CC	КОРУПТИВНА КРИВИЧНА ДЕЛА/ CRIMINAL OFFENSES OF CORRUPTION	ПРИЈАВЕ 2016./ REPORTED 2016	ОПТУЖБЕ 2016./ ACCUSED 2016	ОСУДЕ 2016./ CONVICTED 2016
227	Злоупотреба положаја одговорног лица/ Abuse of position and authority	684	538	274
228	Злоупотреба у вези са јавном набавком/ Misuse of public procurement	29	10	7
245	Прање новца/ Money laundering	13	11	11
359	Злоупотреба службеног положаја/ Abuse of Official Position	1349	404	158
366	Трговина утицајем/ Trading with influence	19	5	3
367	Примање мита/ Receiving a bribe	69	77	54
368	Давање мита/ Giving a bribe	34	52	46

**Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, Пријаве, оптужења и осуде у 2016, Републички завод за статистику, 2017.

**Adult offenders in the Republic of Serbia, reported, accused and convicted in 2016, National Bureau of Statistics, 2017.

← НАЗАД

← БАСК